

Andile Mji ndi muḍivhimakone wa dzimbalo.

Heyi ndi nganea ya musu Andile a tshi kha ḍi vha mutukana, na nḍila ye a funa ngayo dzimbalo.

Andile o bebwa Gqeberha, ngei Kapa Vhubvaquvha.

O vha a tshi dzula na mme na khotsi awe. Vho vha vha tshi dzula New Brighton.

Tsininyana, ho vha hu na muḽana wo no pfi Tyeni. Makhulu wawe vha mukalaha vho vha vha tshi dzula henefho.

Andile o vha a tshi funa u dalela makhulu wawe, vhe vha vha vhe na danga ʒa kholomo.

Vho vha vha tshi vhudzisa Andile uri, “Kholomo dza tsadzi na dza nduna ndi nngana? Hu na nngana dangani?”

Andile o thoma nga u guda u vhala u swika kha 10 a tshi shumisa minwe yawe. Nga murahu u swika kha 20 nga u ʒanganya minwe na zwickunwe! Nga murahu a kona u vhala nga u andisa luʒanu.

Nga matshelonitsheloni, mukuku wo vha u tshi lila. Vho vha vha tshi vuwa nga awara ya vhuṭanu. Vha ḍilugiselela u yo hama kholomo.

Nga murahu vha ya thavhani i re tsini u yo fulisa kholomo.

Vho vha vha tshi shumisa ḍuvha u itela u ḍivha tshifhinga.

Nga masiari, makhulu wawe vho vha vha tshi mu vhidza uri a ɔe a ɓe. Yo vha i tshi vha i awara ya vhufumimbili.

O vha a tshi ɔivha tshifhinga tsha u ya hayani. Ndi musi ɔuvha ɓi tshi kovhela.

O vha a tshi vhalala kholomo u itela u vhona arali dzo vhuya dzothe.

Musi Andile a tshi thoma tshikolo, khotsi awe vho mu rengela watshi. O shumisa watshi yawe u itela u guda u vhala nga u andisa nga vhuvhili, vhuraru na vhuṅa.

Watshi yawe yo vha i na nomboro u bva kha nthihi u swika kha fumimbili.

O vha a tshi ḡivha uri arali lunanga lwo sumba kha fumimbili ho vha hu awara, ngeno lwo sumba kha rathi ndi hafu u bva kha awara, a tshi ḡivha na mimunithi i re vhukati.

Andile o vha a tshi kona u vhala mbalo nga ţhoho.

O vha a tshi dzi vhala a tshi ya phanḁa na murahu nga ţhoho.

Nga tshifhinga tshine kholomo dza dzwala ngatsho, Andile o vha tshi kona u dzi vhala dzoṭhe u katela na ṅamana.

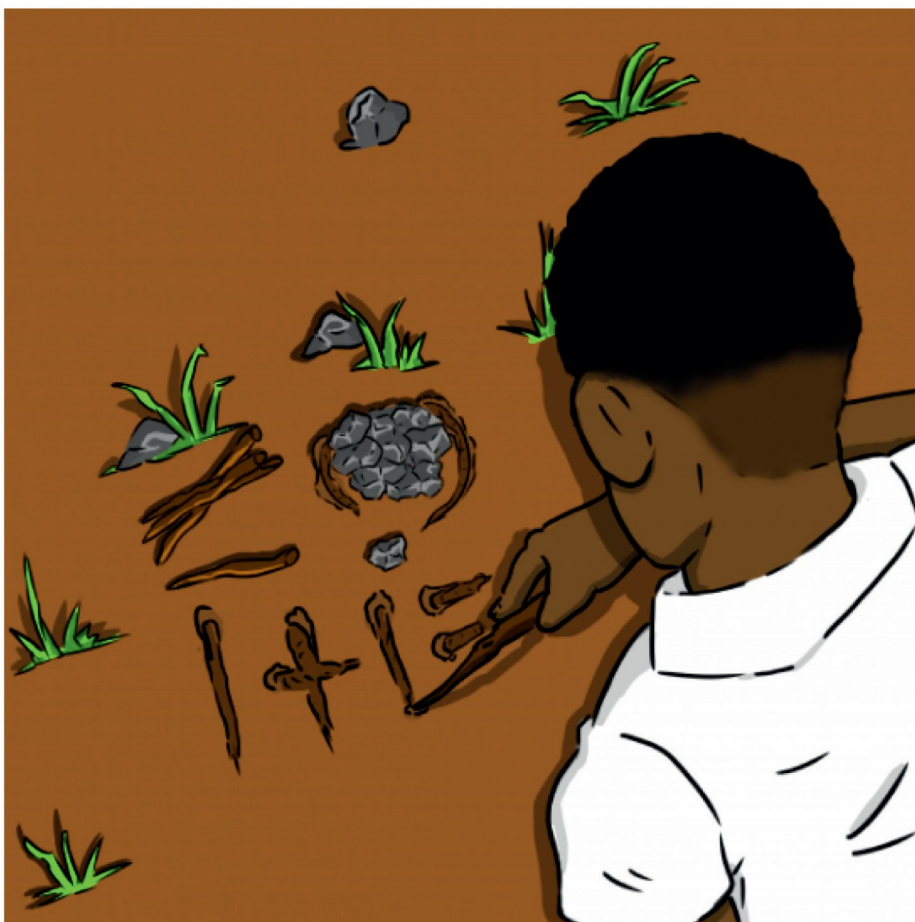
O vha a tshi kona u vhidza maḁuvha a vhege na a miṅwedzi nga u tevhekana.

Nga Lavhutanu o vha a tshi paka zwiambaro zwawe u itela u dalela makhulu wawe nga Mugivhela na Swondaha.

Nga Musumbuluwo o vha a tshi vhuyeleda hayani uri a ye tshikoloni.

Musi zwickolo zwo vala o vha a tshi dalela makhulu wawe.

Musi Andile a tshi thoma tshikolo, ho vha hu tshi shumiswa matombo na zwitanda u vhala.

O vha a tshi shumisa minwe yawe u ñwala fhasi. A ðigudisa u țanganya mbalo a tshi ñwala mavuni.

Kiłasi yo vha i nga fhasi ha muri. Musi mvula i tshi na vho vha vha sa yi tshikoloni.

Musi mutukana a bvaho Brighton o no aluwa, o ya Yunivesithi u guda dzimbalo. O guda lwa minwaha minzhi.

Vho Phurofesa Mji vha shuma muhashoni wa dzimbalo u vhidzwaho dzimbalombalo.

Vha kha ɔi kona u ni vhudza uri ndi tshifhinga-ɔe u fana na zwe vha itisa zwone kale, nga u sedza he ɔuvha ɔa ima hone.

Namusi, Andile ndi Vho Phurofesa Mji. Vha shumisa zwanḡa zwavho u thaipha kha khomphyutha.

Vha shumisa dzimbalo na dzigirafu u ṅwala mafhungo. Vha shumisa dzimbalo u itela u tandulala thaidzo.

Vha shumisa dzimbalombalo u fhindula mbudziso dzi ngaho ine ya ri, 'Mbalotshikati ya vhana kha hetshi tshikolo ndi ifhio?'

Vho Phurofesa Mji vha shumisa dzikhomphyutha na dzimbalo.

Vha ri, “Khomphyutha ndi dza ndeme, fhedzi nga zwiñwe zwifhinga dzi a khirasha zwi re ngomu zwa xela zwoṭhe! Ndivho yanga i dzula muhumbuloni wanga lwa tshoṭhe.

Kha dzimbalo a huna tshine tsha shanduka. Nomboro dzi dzula dzo tou ralo.

Vho Phurofesa Mji vha na hoyu mulaedza:

“Uri ni ñivhe dzimbalo, ni fanela u ñiñowedza u shuma ngadzo.

Dzimbalo ndi u ñivha ‘u ita’. Dzimbalo ndi maitele.

Ni fanela guda u humbula nga dzimbalo. Nga murahu ni ño vha muhaga!”

—Dzimbudziso

1. Andile o guda lini lwa u thoma nga ha dzimbalo na u vhala?
2. Naa ndi zwa ndeme u shumisa dzimbalo nṅhani ha u shumisa khomphyutha na khalkhuḽeitha? Ṫalusani phindulo yaṅu?
3. Vhalani nga u andisa nga vhuvhili, vhuraru na vhuṅa u swika kha fumi-mbili. Ni tshi fhedza ni vhale ni tshi humela murahu!

—Bugu dza tselano iyi

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Heyi bugu ya nganea yo itwa na u nwalwa nga
Lutswana, sa tshipiḁa tsha phurodzhekthe ya Zenex
Ulwazi Lwethu ya bugu dza u vhala ya 2020.